

S: Studenti navrhuji, že si budeme psát, když nefunguje SKYPE

Pilátová: Samozřejmě to můžeme, moc ráda. Jsem tedy na jihu Brazílie, ale první semestr trávím v Bataypora, což je městečko, které založil Jan Antonín Baťa v padesátých letech v brazilském státu Mato Grosso do Sul. Na jihu zase učím tzv. Bohemios, české Němce, kteří odcházeli na konci devatenáctého století z Liberce a Jablonce, mluví německy a portugalsky a myslí si, že jsou Češi.

Studenti: Jak jste se k této práci dostala, proč zrovna toto místo?

Pilátová: Ministerstvo školství a zahraničí společně vyhlásily konkurz na učitele u krajanů v Latinské Americe. A protože jsem před tím učila dva roky češtinu španělské studenty na univerzitě ve španělské Granadě, konkurz jsem vyhrála a odjela do Brazílie - to bylo v roce 2004, kdy jsem byla v Brazílii poprvé na dva roky, pak jsem učila tři roky v Argentině a teď znova jsem pátým rokem v Brazílii.

Studenti: A to Španělsko - jak jste se k tomu dostala?

Pilátová: Učila jsem na univerzitě v Olomouci španělský jazyk a vyměňovali jsme si lektoráty, španělští lektoři jezdili učit k nám španělštinu a my na jejich bohemistiku češtinu.

Studenti: Je Váš pobyt v Brazílii časově omezen, na jak dlouho tam plánujete být?

Pilátová: Mám smlouvu ještě na 3 roky

Studenti: Můžete nám popsat, jaký je rozdíl ve stylu výuky tady a v Brazílii?

Pilátová: Ano můžu, protože učím i malé děti na brazilských státních školách. A rozdíl je obrovský, zejména v přístupu k dětem, nebo ke studentům. Ten ale odráží celkový přístup brazilské společnosti k dětem. Ten je mnohem tolerantnější a uvolněnější než v Čechách. Učitel je pro brazilské děti mnohem víc rodičem a kamarádem, než učitelem, děti učitelům tykají a chovají se k nim mnohem více jako k rodinným příslušníkům. A to na všech stupních výuky. Je naprosto samozřejmé, že učitelé s dětmi také tráví mnohem více času při mimoškolních aktivitách, mají mnohem větší přehled o rodinné situaci dětí apod. Což zase odráží mnohem méně individualizovanou brazilskou, potažmo latino společnost a zdejší sociální uspořádání. V Brazílii totiž neexistuje tzv. sociální stát, na který jsme zvyklí v Evropě. Na stát se lidé spoléhat příliš nemohou, a proto se spoléhají mnohem více na rodinné nebo společenské vazby.

Studenti: Sdělíte nám nějaké zajímavosti a hlavní rozdíly v životním stylu?

Pilátová: Hlavní rozdíl je ten, že Brazílie je skutečně multikulturní společnost, která zároveň používá na ohromném prostoru jeden společný jazyk. Je to země, kterou stvořili převážně emigranti ze všech možných koutů světa a zejména ve dvacátém století se snažili vytvořit nějakou brazilskou identitu, ale pořád ještě je to neuvěřitelně různorodá společnost, a to je na ní fascinující - uvedu příklad, každý čtvrtek a pátek učím ve velkém městě - Porto Alegre a v autobuse, když sjíždím z malého horského městečka Nova Petrópolis, kde teď bydlím, slyším starší lidi mluvit německy, do toho míchají portugalskou a občas přisedne i nějaký gaucho - čili místní honák krav z blízké pohraniční oblasti z Uruguaye a mluví španělsky. Ta pestrost všelijakých jazyků, kultur a národů, to je v Brazílii fascinující, také ohromná míra tolerance mezi těmito kulturami. Další velký rozdíl jsou sociální rozdíly, které jsou

pro nás Evropany nepředstavitelné, ohromné bohatství existuje vedle ohromné bíd, aniž by se nad tím někdo pozastavoval. To mi tady vadí nejvíc.

Studenti: Jak Vaši studenti využijí češtinu?

Pilátová: Moji studenti velice často jezdí do vlasti svých předků, někteří u nás podnikají, studují. Teď se v Praze ženil jeden můj student Brazilec, který v Bataypora tancoval v českém folklórním souboru Klenot, a tak se dostal k české kultuře. Mezi Brazílií a Českem existuje velmi čilá výměna také např. mezi univerzitami, učím i na univerzitě v Porto Alegre, kde mám asi 86 studentů, převážně Brazilců, a ti na češtinu chodí, protože je to evropský jazyk a myslí si, že ho nějakým způsobem využijí i při své profesi.

Studenti: Učíte děti z různých sociálních vrstev? Jak se to projevuje?

Pilátová: Učím děti z nejrůznějších sociálních vrstev, např. v Bataypora učím děti, které jsou ze středostavovských rodin, mají iphony a jezdí na dovolenou do Evropy, a do třídy s nimi chodí děti, které nemají boty a najedí se jen ve škole, kde je polední jídlo pro všechny děti zdarma.

Studenti: A děti mezi sebou své sociální zařazení řeší? Jak?

Pilátová: Děti mezi sebou sociální rozdíly samozřejmě řeší, ale ne nějak zásadně. Brazilci obecně jsou nadaní velkou mírou spokojenosti, neradi si stěžují nebo mají špatnou náladu, to je tady taky hezké, místní děti jsou neuvěřitelně laskavá a dobře naladěná stvoření. Jsou mnohem živější než české děti, ale když je dokážete zaujmout, jsou neuvěřitelně kreativní, zvědavé a pilné.

Studenti: Teď zkusíme něco ze spisovatelského života - píšete raději pro dospělé nebo pro děti a je to častěji z brazilského prostředí?

Pilátová: Pro dospělé píšu romány a povídky a hudební texty pro Moniku Načevu a teď připravuju texty pro album operní zpěvačky D. Peckové. A většinou čerpám z česko-brazilské zkušenosti, naposled to byl román o Janu Antonínu Baťovi, který v Brazílii založil pět měst, pět brazilských Zlínů. Pro děti píšu většinou z českého prostředí, i když vliv mého povolání se projevuje i tam - např. v knížce Kiko a tajemství papírového motýla jsme psala o holčičce Japonce Kiko, která přijede do Česka a neumí česky a učí se to, tady jsem využila zkušenost učitelky češtiny cizinců. Obecně když mám takovou pauzu po odevzdání většího románu pro dospělé, píšu něco kratšího pro děti, abych měla změnu. Obojí je ale pro mě stejně zajímavé a zábavné. Jak psaní pro děti tak pro dospělé.

Studenti: Máte někdy problémy se spisovatelským blokem?

Pilátová: Většinou spíš se spisovatelským přetlakem, mám tolik témat, která bych chtěla zpracovat, že spíš řeším, jak a kdy to všechno stihnu napsat. Když se mi psaní nedaří...tak píšu, asi jako Zátopek, když říkal, že když nemůžeš, musíš přidat, prostě si každé ráno v šest sednu a napíšu jednu stranu. Neřeším, jestli je dobrá, nebo špatná, prostě ji jen napíšu. Večer si ji pak před spaním přečtu, aby mi vešla do podvědomí - to je taková metoda, kterou používal můj oblíbený spisovatel Graham Green.

Studenti: Dohadujeme se tady o jazycích - španělština, portugalština - kolik jazyků a na jaké úrovni umíte?

Pilátová: Nejlépe umím španělsky, jsem schopná simultánně tlumočit a překládám také ze španělštiny knihy, portugalsky umím podobně, anglicky slušně, domluvím se německy a rusky.

Studenti: A v jakém jazyce píšete knihy?

Pilátová: Knihy píšu česky.

Studenti: A překládáte je rovnou do španělštiny? Vychází Vaše knihy také v Brazílii?

Pilátová: Moje knihy vyšly jak ve španělštině, tak v portugalské, ale sama je nepřekládám. Teď se ale pokoušíme s vnučkou Jana Antonína Bati, paní Dolores Baťovou přeložit román S Baťou v džungli do brazilské portugalské. Probíhá to tak, že Dolores "nahrubo" řeknu, jak si myslím, že by to mělo v portugalské znít, a ona to upraví a přeloží. Sama bych si do portugalské, nebo španělštiny nic literárního přeložit netroufla, není to můj rodný jazyk, neznám všechny nuance a jemnosti, které literární překlad vyžaduje.

Studenti: Napsala jste nějakou knihu, která by oslovila generaci, se kterou jste právě v kontaktu?

Pilátová: Snažím se v knihách pro dospělé oslovit všechny vnímavé lidi, kteří nějak souzní s mým psaním a tématy, je jedno, jestli je jim patnáct, nebo osmdesát. Sama jsem v patnácti-čtrnácti četla knihy, které neoslovovaly mou generaci, takže si nemyslím, že některé knihy jsou určené pro starší, nebo mladší čtenáře, spíš mám pocit, že jsou určité knihy, které objevíte v určitém věku a ony vám buď změní, nebo nezmění život.

Studenti: Jaký je rozdíl mezi brazilskou a evropskou portugalsčinou a jak je to s různými nářečími?

Pilátová: Ten rozdíl je obrovský, jsou to prakticky dva jazyky. Evropská portugalsčina např. používá druhou osobu singuláru TY a portugalská místo toho používá 3. osobu singuláru VY - Voce. To je pak docela pěkný guláš v hlavě, já jsem nejdřív uměla evropskou portugalsčinu a když jsem přijela do Brazílie, všichni se mi hodně smáli. Musela jsem se rychle přeorientovat, taky výslovnost je zásadně jiná. I v rámci Brazílie jsou velké rozdíly mezi jednotlivými státy, jinak se mluví tady na jihu, kde je velký vliv němčiny a španělštiny a italštiny, a v Mato Grosso do Sul, kde je zase spíš taková venkovská, kovbojská varianta portugalské, úplně jinak se mluví třeba v Rio de Janeiro. Když se naučím nějaký nový výraz, vždycky se musím ptát, jestli se to používá všude obecně, nebo je to místní varianta.

Studenti: Čtete více českou nebo brazilskou literaturu, co byste nám z brazilské literatury doporučila?

Pilátová: Čtu všechno možné, jsem eklektik, čtu českou současnou literaturu, ale nejraději mám anglosaskou literaturu, z brazilské bych Vám velmi doporučila knihu brazilského autora Guimaraese Rosy - Velká divočina - cesty, která je fenomenálně přeložená do češtiny Pavlou Lidmilovou. Je to velmi brazilská kniha, která má zároveň nadčasový a velmi silný přesah

Studenti: Zajímá nás také Váš soukromý život - žijete v Brazílii s rodinou či sama, jak často se vracíte do Česka?

Pilátová: Teď jsem v Brazílii s manželem Jiřím Sobotou - pracuje jako redaktor týdeníku Respekt a je tady se mnou vždy půl roku, déle si to nemůže vzhledem ke svému povolání dovolit. Půl roku máme tedy skypové manželství.

Studenti: Setkáváte se nějak s problémy s kácením deštných pralesů, je to pro Vás téma?

Pilátová: Ano, samozřejmě, je to velké téma, tady v Brazílii také, ale musíme si uvědomit, že my Evropané jsme si svoje pralesy vykáceli někdy ve 13. století, takže nemáme podle mého názoru moc co Brazilcům morálně vyčítat. Tady je ale úplně jiný pohled na přírodu, příroda je tady mnohem silnější než člověk, neustále s ní musíte bojovat. V Mato Grosso do Sul učím na jedné farmě, kde se za humny potulují jaguáři, v řece jsou ohromní krokodýli, na zahradě smrtelně jedovatí hadi a všude komáři, kteří přenášejí horečku dengue, takže příroda pro Brazilce není nic, co byste měli kdoví jak chránit, je to něco, co se snažíte nějak zdolat a přemoci. Což samozřejmě kácení deštných pralesů nijak neomlouvá a moderní Brazilci se snaží tomu problému nějak věnovat a zajímají se o něj.

Studenti: Sama jste musela řešit nějaké nedobrovolné setkání se zvířaty?

Pilátová: Ano, neustále si musím dávat pozor na komáry, spím pod moskytiérou, večer moc nevycházím ven, pořád smrdím repelentem, horečka dengue, kterou přenášejí, je velmi nebezpečná a nepříjemná. Na farmě, kde učím, nikdy nejdu ven v teniskách, vždycky jen v pohorkách, kvůli hadům.

Studenti: Co nějaké pro nás Evropany neobvyklé brazilské jídlo?

Pilátová: Brazilci jedí např. smažené banány, nejrůznější ovoce a zeleninu, která ani nemá v češtině jméno, nejraději mám tropické ovoce, které se jmenuje cupuacu, jsou to nenápadné bílé plody, které mají nesmírně aromatickou chuť a přidávají se do džusů. Také je tady nesmírně populární guaraná, která se přidává do nejznámější brazilské limonády tzv. guaraná antárktica. Ale hlavní brazilské jídlo to je hovězí maso s rýží a fazolemi - jedli to dřív otroci, aby měli sílu k manuální práci, a dnes je to základ brazilského jídelníčku.